

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alenka Gajšek

Kolesarjenje v Københavnu skozi psihoanalitsko perspektivo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alenka Gajšek

Mentorica: doc. dr. Karmen Šterk

Kolesarjenje v Københavnu skozi psihoanalitsko perspektivo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvaljujem se moji družini, prijateljem in kolegom za podporo, vzpodbude in pomoč.

Kolesarjenje v Københavnu skozi psihoanalitsko perspektivo

Diplomsko delo v teoretsko analizo jemlje kolesarjenje v Københavnu kot psihoanalitski fenomen. Najprej se kolesarjenje kot akt razdela s pomočjo sanjske simbolike ter psihoanalitskih konceptov želje in fantazme. V nadaljevanju pa se na kolesarjenje pogleda tudi kot na tehniko telesa in kulturno prakso. Tako gre v prvem delu predvsem za kategorizacije libidinalnih prvin, ki jih ta akt v psihoanalitskih terminih vsebuje, naprej pa tudi za teoretske konceptualizacije te prakse. V osrednjem delu sledi najprej teoretska povezava kolesarjenja s študijami kultura-osebnost, pri čemer se kolesarjenje koncipira kot komponento komunalne osebnosti. V drugem delu osrednjega dela pa se predvsem teoretsko razdela danski nacionalni karakter s pomočjo tipologije in značilnosti vase usmerjenega socialnega značaja. Ta razdelava pa je v nadaljevanju dopolnjena tudi s praktičnimi primeri iz danske družbe, pri čemer se vzpostavijo paralele med prakso kolesarjenja, Jante Law-om, egalitarizmom in *danskostjo*. V končni instanci pa se diplomsko delo osredotoči na čim bolj celostno povezovanje in umeščanje elementov, ki jih kolesarjenje kot praksa za Dance nosi, to so stabilnost, avtonomnost in samovzdrževanje, v njihov družbeno-kulturni kontekst.

Ključne besede: kolesarjenje, psihoanaliza, Danci, vase usmerjen socialni značaj.

Cycling in Copenhagen through psychoanalytical perspective

Diploma thesis takes cycling in Copenhagen under analysis as a psychoanalytical phenomenon. First the act of cycling is elaborated using the dream symbolics and the psychoanalytical concepts of wish and fantasy. Later on cycling is formulated also as a technique of the body and a cultural practice. The first part is therefore basically a categorization of libidinal elements which this act is comprised of in the terms of psychoanalysis and a theoretical conceptualization of this practice. In the main part first the theoretical connection between cycling and the studies of personality and culture is made, where cycling is conceived as a component of communal personality. Second part of the thesis focuses on theoretical elaboration of the Danish national character using the typology and characteristics of self-directed social character. This elaboration is further on upgraded with practical cases from the Danish society, where the parallels between practice of cycling, Jante Law, egalitarianism and *Danishness* are drawn. In its final instance the diploma thesis strives to make an integrated connection between the elements of stability, autonomy and self-maintenance, which cycling as a practice has for the Danes and the Danish social-cultural context.

Key words: cycling, psychoanalysis, the Danes, self-directed social character.

KAZALO

UVOD	6
1 LIBIDINALNI IZVORI KOLESARJENJA - AKUMULIRANE VSEBINE	8
1.1 HALUCINATORIČNA IZPOLNITEV ŽELJE	8
1.2 ODNOS MED KULTURO IN NAGONOM	11
1.2.1 KOLESARJENJE KOT KULTURNA PRAKSA	12
1.2.2 KOLESARJENJE KOT TELESNA TEHNIKA	14
2 PRODUCIRANJE NACIONALNIH VSEBIN - KOLEKTIVNA MANIFESTACIJA	16
2.1 KOMUNALNA OSEBNOST – JE KOLESARJENJE DETERMINANTA ALI KOMPONENTA OSEBNOSTI	16
2.2 OPREDELITEV IN FUNKCIONALNOST SOCIALNEGA ZNAČAJA	18
2.3 TIP DANSKEGA SOCIALNEGA ZNAČAJA	20
2.3.1 DANSKO NOTRANJE PILOTIRANJE	21
2.3.2 SPLOŠNA (RIGIDNA) IN HKRATI INDIVIDUALIZIRANA (USMERJENA) ŽIVLJENJSKA CILJNA NARAVNANOST	23
2.3.3 TRENING VASE USMERJENEGA SOCIALNEGA ZNAČAJA	24
2.3.4 PRIMERJALNI VIDIK	25
3 ZUNANJI PODPORNİ MEHANIZMI KOLESARJENJA	26
3.1 PODPIRANJE ZUNANJE PODOBNOSTI - UDEJANJANJE ISTOSTI SKOZI MINIMALNE RAZLIKE	27
3.2 PODPIRANJE STABILNOSTI IN LASTNE AVTONOMNOSTI	30
SKLEP	33
LITERATURA	34

UVOD

Kolesarjenje je del danskega vsakdana, njihove vsakdanjosti, ki se je niti ne izprašuje. Prav zaradi tega pa je ta praksa vredna raziskovanja, antropološke in psihoanalitske pozornosti, analiziranja in teoretiziranja ter nekega temeljnega preizpraševanja te samodejne, logične in normalne vpetosti kolesarjenja v danski način življenje. Popolnoma logično je, da se v center, po opravkih, na fakulteto, v vrtec, službo ali zgolj na *smørrebrød* ali *pølser*¹ Kopenhavnčani odpeljejo s kolesom. Zakaj? Ker se pač lahko. Ker je to enostavno, lahko, hitro, praktično in učinkovito dejanje. Pa vendarle se moramo ravno na tem mestu zaustaviti in se resno vprašati, od kod in čemu dansko nevedenje o svojih lastnih vzgibih kolesarjenja.

V diplomski nalogi želim pogledati na kolesarjenje kot na mehanizem, ki na eni strani *nekaj* producira, na drugi strani pa gre prav tako za trošenje *nečesa*. Kaj bi to *nekaj* bilo, bom raziskovala v terminih psihoanalize.

Predpostavljam, da gre za določene potlačene vsebine, ki se preko prakse kolesarjenja izrazijo v svoji popačeni formi, gre za sanjski moment kolesarjenja, kjer sanje prinašajo halucinatorično uresničitev želje, pri tem pa se sprošča akumulirana libidinalna energija.

Nadalje hipotetično sklepam, da hkrati skozi trošenje teh nezavednih vsebin prihaja tudi do produkcije tistih pomenov, ki jim skupno pravimo nacionalni karakter. Preko prakse kolesarjenja se tako ne le formira, temveč tudi utrjuje danski nacionalni karakter.

V svojem raziskovanju se bom bolj osredotočala na podobnosti, na tiste skupne, deljene lastnosti kot pa na individualne specifičnosti, posebnosti, variacije. Tako me bo v dialektiki kultura-osebnost bolj zanimala kultura oz. tisti elementi osebnosti, ki si jih Danci delijo kot pripadniki iste družbe oz. kulture. Kultura je namreč tista, ki definira stvari in jih naredi obstoječe in potencialno uporabne – tako pa je tudi s kolesarjenjem. Šele skozi in preko danske kulture so Danci prepoznali naravne pogoje (ravnino) kot primerne za kolesarjenje, prakso kolesarjenja pa za nekaj popolnoma samoumevnega, nenazadnje tudi tipično danskega. Vprašanje, ki na tej točki sledi pa je, zakaj in čemu je praksa kolesarjenja primerna, ustrezna in ekonomična v terminih družbene reprodukcije.

¹ *Smørrebrød* je odprti obloženi kruhek, *pølser* pa nekakšen hot dog s kuhano klobaso. Oba hitro pripravljena prigrizka lahko uvrstimo med tipično dansko hrano.

Tako bom v okviru svoje diplomske naloge analizirala tako izvore kot tudi funkcije kolesarjenja. Ta procesa bom zaradi lažje teoretske analize sicer razcepila in ju nadalje raziskovala kot dva abstraktno ločena pojava, ki pa v praksi vendarle nastopata eden poleg drugega. Kolesarjenje v Københavnu namreč moramo razumeti kot mehanizem v delovanju - kot totaliteto akcije in reakcije. Bralcu bi rada ponudila funkcionalistično definicijo kolesarjenja, kjer pa ne bo šlo za vzročno-posledične povezave, iskanje dejavnikov, ki na kolesarjenje vplivajo in posledic, ki jih le-to ima. Zanimalo me bo, kako se skozi kolesarjenje kaže danski nacionalni karakter, danska mentaliteta. Pri tem pa bom upoštevala tako vidne (eksplicitna raven) kot nevidne (implicitna raven) izraze le-tega. Še več, zanimali me bodo nezavedni procesi, ki delajo kolesarjenje v Københavnu za psihoanalitski fenomen prve vrste.

Pri tem se bom teoretsko opirala na psihoanalitske tekste, ki pa jim bom kot protiutež dodala še teoretski pogled študij nacionalnih karakterjev. Tako bom v svoje raziskovalno delo zajela čimveč interdisciplinarne širine, hkrati pa ga bom obogatila tudi s praktičnimi podatki in doživljaji svojega 5-mesečnega bivanja v danski prestolnici leta 2009.

1 LIBIDINALNI IZVORI KOLESARJENJA - AKUMULIRANE VSEBINE

Psihoanalizo sem izbrala kot najprimernejše teoretsko orodje za raziskovanje tega mejnega, sivega fenomena, ki med seboj povezuje neobhodno povezani kulturo in osebnost. V okviru psihoanalitske teorije pa me bo zanimalo predvsem, katere in kakšne so tiste nakopičene nezavedne vsebine, ki se trošijo v praksi kolesarjenja v Københavnu.

Pri tem se bom spraševala o izvorih, vzrokih kolesarjenja preko analiziranja posledic. Najprej bom v analizo vzela postavko o Dancih kot o najsrečnejšem narodu na svetu, ki je izsledek raziskave, ki jo je izvedel analitski socialni psiholog Adrian White z Univeze v Leichestru v Veliki Britaniji v letu 2006 (glej University of Leicester). White enači srečo z občutkom zadovoljstva z lastnim življenjem, pri čemer ugotavlja, da se občutje sreče najbolj povezuje z zdravjem, bogastvom in izobrazbo (glej *ibid.*).

Na tej točki bom izvedla psihoanalitsko sklepanje, pri katerem se za vsako manifestacijo skriva latentnost. Preko analiziranja danske sreče bom tako dostopala do tistih potencialnih latentnih vsebin danskega nacionalnega karakterja, ki se uporabljajo (trošijo) tudi pri praksi kolesarjenja. Sklepam namreč, da med kolesarjenjem in srečo obstaja neka neobhodna povezava, ki jo bom raziskala v nadaljevanju s pomočjo teoretskega aparata psihoanalize.

Freud namreč pravi, da je sreča dejansko zadovoljitev nagona (glej Freud 2001, 26). Pri čemer moramo v analizo na tem mestu vzeti tudi njegov pomislek, da je občutek sreče v bistvu realizacija infantilne seksualne želje.

Pa si najprej pogledajmo, katere in kakšne so tiste akumulirane vsebine, ki jih Danci kanalizirajo skozi kolesarjenje preko teoretskega vpogleda v Freudovo *Interpretacijo sanj*.

1.1 HALUCINATORIČNA IZPOLNITEV ŽELJE

V tem razdelku želim odgovoriti na vprašanje, katere so tiste individualne libidinalne pridobitve, ki jih Danci kot posamezniki dobijo skozi prakso kolesarjenja. Kolesarjenje bom tako najprej razdelala preko motiva, simbola kolesa v sanjah, nadalje pa tudi v luči simbolike hoje kot kolesarjenju sorodne prakse.

V internetnem viru *Šepet sanj* opredeljujejo simboliko sanj, v katerih se pojavlja kolo takole: "Zaradi svoje okrogle oblike, kolo namiguje na začetek ali konec nečesa" (Šepet sanj). Nadalje se kolo povezuje tudi s krogom, katerega simbolika pa je: "Okrogla oblika simbolizira celovitost, ki lahko v sanjah nakazuje uresničitev. Če je krog deformiran, sanje pa neprijetne ali celo ponavljajoče, bodite previdni" (ibid.).

Naj na tej točki možno (mogočo) uresničitev povežem s pojmom fantazme, ki jo Žižek pojasni kot "neki imaginarni konstrukt, v katerem subjekt uprizori realizacijo svoje želje" (Žižek 1986, 173). Vendar pa, kot poudarja Žižek, pri tem ne gre za dejansko realizacijo želje kot dosego tistega, kar si subjekt želi. Fantazma je namreč šele vsidranje, umestitev njegove želje. "V tem pomenu je fantazma "realizacija želje": ne realizacija tega, kar želja hoče, marveč vzpostavitev koordinat, mreže razmerij, znotraj katerih se šele konstituira želenje: vzpostavitev osnovne "matrice" želenja" (ibid.). Zakaj naj bi torej ravno kolesarjenje šele vzpostavljalo matrico želenja, pogoje želje oz. fantazmo? Kot pravi Žižek, fantazmatski prizor ravno zaradi svoje nerazrešenosti ohranja našo željo odprto (glej Žižek 1986, 174). In tako je tudi v sanjskem momentu kolesarjenja, kot smo videli malo prej, kjer kolo nakazuje začetek, konec in določeno celovitost obenem. Ne prinaša niti končnega razpleta niti dokončne razrešitve, temveč gre zgolj za nakazovanje, namigovanje uresnitve.

Nadalje sem v Chevalierjevem *Slovarju simbolov*, ki zadeva mite, sanje, like, običaje, barve in števila, našla povezave med kolesom in krogom v smislu popolnosti na eni strani in nepopolnosti na drugi, saj se kolo za razliko od kroga naslanja na " /../ svet nastajanja, nenehnega ustvarjanja, torej na mogoče in prehodno. Kolo simbolizira *cikluse, ponovne začetke, obnavljanje*" (Chevalier 1995, 237). Tudi to simboliko kolesa lahko povežemo s fantazmatskimi razsežnostmi prakse kolesarjenja.

Naprej pa sta za analizo še posebej zanimivi povezavi med kolesom in krilom, kjer oba pojma predstavljata simbol za premikanje, osvobajanje krajevnih razmer in z njimi povezanega duhovnega stanja (glej ibid.). Za odgovor, katere bi torej lahko bile te razmere in stanje, ki jim pritiče na Danskem, bomo najprej pogledati še naslednjo simbolično dimenzijo kolesa, kjer je kolo simbol za svet. Pesto naj bi namreč predstavljal nepremično središče, obroč oz. platišče pa manifestacijo žarenja iz središča (glej ibid.). Če pogledamo simboliko osvobajanja, preseganja in simboliko sveta skupaj kot celoto, ju nadalje lahko povežemo z dansko majhnostjo in razreševanjem inferiornega kompleksa.

Kopenhagen kot prestolnico Danske avtor spletnega članka Kazimierz Musial namreč karikira takole: "Kot ve vsak Danec, je Danska center sveta. Če kdorkoli dvomi o tem, naj se postavi na sredino trga, na katerem stoji mestna hiša v Københavnu. Tukaj bo s svojimi lastnimi očmi lahko potrdil, da se cel svet vrti okoli tega trga" (Musial). Uffe Ostergard tovrsten občutek notranje superiornosti imenuje skromna samozavest (*humble assertiveness*), saj Danci vedo, da so najboljši, torej le zakaj bi se s tem hvalili. Danska oz. skandinavski ponižnost nas tako ne sme zavesti, saj le-ta pogosto skriva občutek superiornosti (glej Ostergard 1992, 24). Občutek lastne superiornosti pa je kompenzacija za inferiorni kompleks. Danska je bila namreč v preteklosti zmanjšana na državo zelo majhne velikosti – leta 1815 je izgubila Norveško, leta 1864 pa premoč nad baltsko regijo. Tako je bila danska skupnost od 19. stoletja dalje grajena na pravilu 'zunanja izguba, notranja pridobitev' (glej Musial).

Pa si sedaj pogledajmo še simboliko kolesarjenja v povezavi s simboliko hoje po stopnicah iz *Interpretacije sanj*, za analizo sanj kar klasičnega psihoanalitskega dela. Akt hoje po stopnicah povezujem z aktom kolesarjenja zaradi podobnega principa gibanja, fizičnega delovanja, ki nastopa v obeh praksah.

V čem je torej simboličen pomen sanjskega motiva hoje po stopnicah? Kot pravi Freud: "Stopnice, lestve ali stopnišča oziroma hoja po njih navzgor in navzdol so simbolne predstavitve spolnega akta" (Freud 2001, 331). V dodani opombi iz leta 1911 ponavlja, kar je zapisal že v delu *Možnosti za razvoj psihoanalitične terapije v prihodnosti* iz leta 1910, da so stopnice in ostale podobne stvari kot so lestve oz. stopnišča nedvomni seksualni simboli. "Podlage za to primerjavo ni težko odkriti; na vrh pridemo v vrsti ritmičnih gibov in ob vse večjem sopenju, nato pa smo lahko v nekaj hitrih skokih spet spodaj. Tako se ritem spolnega akta ponavlja v vzpenjanju po stopnicah" (ibid.).

Pa vendarle na tej točki ne moremo spregledati dejstva, da pri kolesarjenju v Københavnu (pa tudi na Danskem na splošno) vendarle ne gre za vzpenjanje v navpični smeri, temveč za vodoravno, premočrtno gibanje, ki pa sicer vključuje ritmično gibanje in sopenje. Pomen elementa ravnine na Danskem namreč zahteva zelo malo pravih vzponov in spustov, temveč gre nasprotno za večinoma monotono gibanje. Na tem mestu se moramo spet opreti na Freuda, ki pravi, da somatski elementi večkrat narekujejo vsebino sanj in da se v tem skrajnem primeru lahko prebudi trenutno neaktualna želja (glej Freud 2001, 228). Vendarle pa avtor na drugi strani opozarja: "Toda sanje ne morejo predstaviti želje drugače kot v situaciji,

kjer je izpolnjena; postavljene so pred nalogo, tako rekoč, da poiščejo željo, ki jo lahko na podlagi aktualne senzacije predstavijo kot izpolnjeno" (Freud 2001, 228).

Nadalje Freud povleče paralele še z jezikom, kjer je vzpenjanje enačeno s spolnim aktom. Plezanje namreč povezujemo s 'plezanjem po kom', 'lazenjem za kom' in podobno (iz nemščine plezalec – *Steiger*, plezati po, za kom – *nachsteigen*). Tudi v francoskem jeziku imajo stopnice seksualno konotacijo, saj se stopnica stopnišča imenuje *la marche, un vieux marcheur* pa označuje starega lahkoživca – *ein alter Steiger* (glej Freud 2001, 331).

V teh fantazmatskih prizorih se tako *gledamo gledajoči*², pravi objekt fantazmatskega prizora je pogled, za katerega se odvija ta prizor (glej Žižek 1986, 174). Danci torej gledajo pogled, še več, uživajo v pogledu na same nase, ko kolesarijo. In zakaj in čemu bi bilo to smotrno?

Razlago lahko najdemo dalje v Žižkovem tekstu. Avtor namreč pravi, da gre pri fantazmi kot imaginarnem konstrukt za razreševanje temeljne zagate z nekonsistentnim Drugim in z njegovo simbolno ureditvijo, s poljem Zakona, ki sestoji iz "pravic" in "dolžnosti". Fantazma naj bi tako bila strogo osebna, partikularna, medtem ko polje Zakona temelji na principu univerzalne enakosti (glej Žižek 1986, 177). Danci skozi kolesarjenje tako razrešujejo temeljno dialektiko med posameznim in kolektivnim, med naravo in kulturo.

1.2 ODNOS MED KULTURO IN NAGONOM

Preko psihoanalitske razdelave tega, kakšna je akumulacija gonskih vsebin pri Dancih, bom v tem razdelku že prešla na uvod v fazo, kjer se bom ukvarjala pretežno s procesom kanalizacije.

Če se spet vrnemo k uvodni predpostavki o danski sreči pa je Freudova osnovna predpostavka in predvsem glavna poanta dela *Nelagodje v kulturi* to, da je človek kot kulturno bitje konstitutivno nesrečen, saj kultura omejuje njegovo izvorno agresivno naravo, ki teži k zadovoljitvi nagona in torej posledično k ugodju. Avtor namreč pravi, da je nemogoče prezreti to, da kultura predpostavlja nezadovoljitev³ močnih nagonov, da je v veliki meri zgrajena

² Žižek povzame to sintagmo po Lacanu, le-ta pa jo je našel pri Valéryju.

³ Govori o zatonu, potlačitvi in se sprašuje, če gre še za kaj drugega.

ravno na tej odpovedi, nevsezadnje pa ta odpoved obvladuje tudi veliko področje človekovih socialnih odnosov (glej Freud 2001, 46). Na tej točki se tako moramo vprašati, od kod torej ta občutek sreče pri Dancih znotraj, v okviru kulture?

1.2.1 KOLESARJENJE KOT KULTURNA PRAKSA

Že površen pogled na kolesarjenje nam razkrije, da je tovrstna rutinizirana, še več, ritualizirana vsakdanja praksa vsekakor del danske kulture. V kolesarjenju se tako zelo eksplicitno kaže ena izmed glavnih potez kulture, ki so po Freudu lepota, čistost, red, cenjenje in gojenje višjih psihičnih dejavnosti, intelektualnih, znanstvenih, umetniških dosežkov, ureditev socialnih odnosov ter pravičnost (glej Freud 2001, 42-44). Ta poteza je red, ki ga Freud definira kot neke vrste prisilo ponavljanja (glej Freud 2001, 42). Ne le, da gre za ponavljanje identičnih gibov v sami praksi kolesarjenja kot vrtenja pedal, temveč to prakso Danci ponavljajo ne le vsak dan, temveč tudi večkrat na dan, zelo intenzivno. Nadalje pa preko vsaj malce refleksije pridemo do tega, da kolesarjenje v sebi dejansko združuje večino karakteristik kulture, kot jo je opredelil Freud.

Najlažje lahko vzporednice potegnemo med kolesarjenjem in čistočo, pri čemer je ta praksa zelo "zelena", ohranja čisto okolje. Danci imajo namreč močno težnjo po tem, da radi ohranjajo svoje okolje čisto in zeleno. Glede na podatke uradne danske spletne strani se je Danska zadnjih 30 let namreč intenzivno osredotočala na energijske politike glede obnovljivih energijskih tehnologij in trajnostnih klimatskih rešitev (glej The official website of Denmark). Kolesarjenje v Københavnu kot največjem in hkrati glavnem danskem mestu pa je le ena od oblik dejavnosti za ohranjanje zelenega okolja, saj Københavncani sodelujejo v številnih programih, ki se nanašajo na organske produkte, čisto vodo in učinkovito recikliranje (The official tourism site of Copenhagen and the surrounding area). Eden izmed pomembnejših programov se nanaša na zmanjšanje emisij CO₂, pri čemer današnji kolesarski promet v Københavnu letno obvaruje atmosfero pred 90,000 tonami onesnaženja z ogljikovim dioksidom (CO₂), ki bi se v atmosfero sprostile ob istem številu prevoženih kilometrov z avtomobilom (glej Bicycle Account 2006, 6).

Nadalje pa se tudi sami kolesarji pri tem urbanem kolesarjenju ne umažejo. Kolesarjenje v Københavnu namreč za Dance ni športna ali posebna telesna aktivnost, temveč predvsem

možnost transporta, ki se ga poslužujejo vsakodnevno. Je enostavno nekaj popolnoma vsakdanjega. Ne potrebuje posebnega časa, prostora, oblačil, rekvizitov za svoje izvajanje.

Naprej pa gre tudi za poteze socialnih odnosov in pravičnosti, ki jih lahko opazimo v kolesarjenju. Kolesarjenje lahko povežemo z aktom družbene (ali socialne) kohezivnosti, s katero mislimo na "kolektivno predanost nacionalnim ciljem, ki so pogosto osnova bolj individualističnih ciljev interesnih skupin, političnih strank, družbenih razredov, in podobnega /.../" (Campbell 2006, 16). Verjamem namreč, da ima danski nacionalni karakter izrazite poteze družbene kohezivnosti, ki se vzpostavlja ravno s kolesarjenjem in skozi njega. Kako ta proces poteka bom razložila v nadaljevanju, naj pa najprej orišem glavne zgodovinske poteze danske egalitarnosti. V tem kontekstu moram najprej omeniti, da so bili Danci tekom svoje zgodovine predani socialnim programom in enakosti (ibid.). Najbolj izstopajoč primer postopnega tvorjenja danske kohezivne nacionalne identitete je bil začetek različnih socialnih programov, podprtih s strani države iz leta 1981, pri čemer so bili ti programi narejeni za zmanjševanje neenakosti in razrednih razlik med Danci. Ti programi so se sčasoma še razširjali in Danci so nanje postali zelo navezani (glej Kaspersen v Campbell 2006, 16). Nadalje je pomembno imeti v mislih, da je Danska še vedno ena od najbolj egalitarnih držav v svetovnem merilu (glej Campbell 2006, 7).

Kolesarjenje kot praksa pa nudi tudi čisto socialne prednosti, če ostanemo pri pojmih socialne pravičnosti kot kulturne poteze. Po podatkih Evropske komisije gre namreč za povečano mobilnost, avtonomijo in dostopnost kolesarskih storitev tako mlajšim kot starejšim ljudem (glej *Cycling: the way ahead for towns and cities*, 15).

Kaj pa lepota? Verjamem, da se v sinhronem, umirjenem gibanju skriva določen estetski moment, vendar pa bi iz lastne izkušnje 5-mesečnega bivanja v Københavnu zaključila, da so za Dancem učinkovitost, varnost in pragmatičnost pomembnejši elementi od samega videza in podobe.

Na tem mestu je tako smiselno vključiti Maussov koncept telesnih tehnik kot vdor zavesti na področje nezavednega, saj smo pravkar podrobno obdelali kolesarjenje kot apriorno kulturno prakso, ki Dancem služi kot praksa, v okviru katere lahko zadovoljujejo svoje gone na kulturno čisto legitimen način.

1.2.2 KOLESARJENJE KOT TELESNA TEHNIKA

Maussov koncept telesnih tehnik mi bo tako služil kot teoretski okvir, znotraj katerega bom analizirala konkretno prakso kolesarjenja. Zakaj bi torej kolesarjenje lahko opredelili kot telesno tehniko? V čem lahko potegnemo paralele med njima in kakšna je pomembnost le-teh pri analizi odnosa nagon-kultura?

Pa se najprej posvetimo odgovarjanju na naše prvo vprašanje, čemu lahko kolesarjenje v Københavnu označimo kot telesno tehniko. Kot pravi Marcel Mauss, z izrazom tehnike telesa misli na načine tradicionalne uporabe telesa v različnih družbah (glej Mauss 1996, 203). Kolesarjenje v Københavnu po tem kriteriju vsekakor je tradicionalna praksa, najprej v smislu zgodovinske kontinuitete, potem pa tudi zato, ker kot *tipičen* Danec pač enostavno nujno moraš kolesariti. Tako je bilo tudi v primeru gospe, ki je bivala v isti stanovanjski zgradbi kot jaz. Bolj ali manj osramočeno mi je zaupala, da mi ne more posoditi tlačilke za kolo, ker pač, verjeli ali ne, nima kolesa – zato pa je tako okrogla, je smeje se dodala.

Nadalje pa ne gre le za to, ali kolesariš ali ne, temveč predvsem za to, *kako* to počneš. "V kolesarjenju se takoj vidi, kdo ni Danec," mi je povedal lastnik stanovanja, v katerem sem bivala v Københavnu. Razložil mi je, da na primer Afroameričan v Københavnu ležerno kolesari po kolesarski stezi, medtem ko ga vsi Danci vneto prehitevajo. Danci torej imajo nek skupen kolesarski *habitus*, za katerega Mauss pravi, da je "po naravi družben" (Mauss 1996, 207). Pri tem je potrebno odmisлити vse tiste individualne specifike in v teh "navadah" prepoznati " /.../ tehnike in delo kolektivnega in individualnega praktičnega uma, ne pa, kakor je v navadi, da bi jih imeli za izraze duše in njenih sposobnosti ponavljanja" (ibid.). Mauss torej zanika duševni izvor telesnih tehnik zaradi gole težnje po ponavljanju, zaradi tega, ker smo tega pač zmožni. Pri tem ponavljanju torej mora obstajati nek bistven smoter, določeno gonilo.

Za Maussa se glavni vir napotkov, kako uporabljati človeško telo skriva v *dejstvih vzgoje*, ki jo poveže s pojmom posnemanja (glej Mauss 1996, 207). Naprej pravi: "Otrok, odrasli posnemata dejanja, ki so se posrečila in za katera sta videla, da so se posrečila osebam, ki jim zaupata in ki jih spoštujeta kot avtoritete. Dejanje se jima vsiljuje od zunaj, od zgoraj, pa četudi je zgolj biološko dejanje, ki zadeva le njuno telo" (ibid.).

Tukaj je v razpravo smiselno vključiti Michela Foucaulta in njegov koncept *biopolitike*⁴. Tehnologijo oblasti (ali *biooblast*), ki jo vzpostavlja biopolitika z optimizacijo življenja, uvedbo regulacijskih mehanizmov, utrditvijo ravnotežja (glej Foucault 2003, 156) tako lahko opazujemo paralelno z Maussovim videnjem smotra vzgoje telesnih tehnik: "Prepričan sem, da je temeljna vzgoja za vse te tehnike ta, da telo prilagodijo njegovi uporabi. Denimo, namen velikih preskusov v stoičnosti itn., ki sestavljajo iniciacijo pri največjem delu človeštva, je ta, da izučijo v hladnokrvnosti, odpornosti, resnosti, prisebnosti, digniteti itn." (Mauss 1996, 225).

Natančnejše razloge za utemeljevanje in legitimnost prakse kolesarjenja je tako treba iskati v strukturi danskega nacionalnega karakterja, kar pa bom storila v nadaljevanju raziskovalnega dela.

Na koncu pa moramo potegniti paralele še med kolesarjenjem kot telesno tehniko in odnosom nagon-kultura. Sedaj se lahko vprašamo, če kolesarjenje kot tehnika telesa regulira nagone na isti način kot kolesarjenje, če ga koncipiramo kot kulturno prakso? Je tako v posnemanju za Maussa družbena razsežnost prisotna na enak način kot je za Freuda v ponavljanju kulturna?

V kulturno evolucionističnem diskurzu, kjer Mauss ločuje družbe na podlagi *odpora pred navalom pretresov* pravi: "Zavest poseže vmes zaradi družbe. Ne pa, da bi družba posegla zato, ker vlada nezavednost. Prav zaradi družbe so na voljo že izdelani zanesljivi gibi, zaradi družbe zavestno prevladuje nad čustvom in nezavednostjo" (Mauss 1996, 226). Lahko torej trdim, da kolesarjenje vsekakor je poseg kulturnega (Freud) in družbenega, kolektivnega (tradicionalnega in učinkovitega) (Mauss) na področje nezavednega, duševnega, individualnega.

Nadalje pa je smiseln premislek, kako to, da je ravno praksa kolesarjenja tista, ki vnaša element kulture na področje gonov, zakaj ta praksa in ne katera druga, v čem so ekonomske prednosti za družbo. Na ta vprašanja bom odgovarjala v nadaljevanju s pomočjo teoretskega ozadja študij nacionalnih karakterjev.

⁴ V predavanju *Rojstvo biopolitike* Foucault pravi: ":// s tem razumem način, kako so od osemnajstega stoletja dalje poskusili racionalizirati probleme, ki so se v obliki pojavov, značilnost za skupnost živih bitij, ki tvorijo populacijo, postavljali vladni praksi: zdravje, higijena, rodnost, dolgoživost, rase ..." (Foucault 2003, 171).

2 PRODUCIRANJE NACIONALNIH VSEBIN - KOLEKTIVNA MANIFESTACIJA

V tem delu me bo zanimala struktura danskega nacionalnega karakterja z namenom, da bi odkrila, kako in na kakšen način je ravno kolesarjenje del osebnosti vsakega izmed Dancev. Pri tem se bom naslanjala predvsem na teoretske usmeritve kulture in osebnosti ter znotraj njih na študije nacionalnih karakterjev. Le-ti mi bosta služili kot glavna teoretska okvirja, v katera bom predvsem v zadnjem delu tega raziskovalnega dela dodajala konkretne primere z Danske pa tudi druge teoretske podlage, kolikor bo to potrebno.

Naj ta razdelek pričnem s kratkim teoretskim uvid v Kluckhohnov in Mowrerjev koncept komunalne osebnosti. Temu bo sledilo pojasnilo, kakšna je teoretska povezava med šolo kultura-osebnost in študijami nacionalnih karakterjev oz. zakaj se mi zdi za moje raziskovanje pomembno povezati ta dva teoretska pogleda. Raziskovalno delo bom namreč nadaljevala z Riesmanovim konceptom socialnega značaja, ki ga bom razdelala glede na tipologijo, v katero spada danski socialni značaj.

2.1 KOMUNALNA OSEBNOST – JE KOLESARJENJE DETERMINANTA ALI KOMPONENTA OSEBNOSTI

Kluckhohn in Mowrer v delu *Culture & Personality* navajata, da je prepoznanje kulture kot ene od determinant osebnosti sicer velikega pomena, vendar pa je potrebno v analizo vzeti še druge determinante, torej ne precenjevati njenega pomena v primerjavi z drugimi dejavniki (glej Kluckhohn in Mowrer 1944, 1). Sicer bi pač lahko zapadli v kulturni determinizem, ki je kot biološki determinizem teoretsko in analitično neustrezen zaradi svoje redukcionistične narave.

Kolesarjenje kot kulturna praksa torej lahko determinira osebnosti Dancev, saj so ji vsi dejansko izpostavljeni – kot eni izmed vidikov kulture. Nenazadnje sem jo tudi sama koncipirala kot prakso, ki v sebi združuje vse poteze kulture, kot jih vidi Freud.

Vendar pa me bolj kot zunanji vplivi kolesarjenja na Dance zanimajo notranje strukture osebnosti Dancev, zaradi katere sami prakso kolesarjenja sploh prepoznajo kot pomembno. Kolesarjenja namreč ne vidim kot posledice kulturnega delovanja, temveč jo vidim predvsem

v vlogi neke funkcije. Svojo vlogo lahko uspešno opravlja le tedaj, ko je ustrezno vključena v celoten mehanizem, aparat. Dober primer tovrstne vloge je tako vloga organov v človeškem telesu, ki sami zase pač niso funkcionalni, če jih ne povežemo s celotnim telesom.

Tako se bom na tej točki poslužila konceptualne sheme avtorjev Kluckhohna in Mowrerja, ki jo sestavljajo tako determinante kot tudi komponente osebnosti. Avtorja se lotita definicije osebnosti začevši z Mayeovo (1930) definicijo osebnosti, ki je posameznikova družbenostimulativna vrednost. Natančneje, osebnost naj bi sestavljali parametri, ki jih lahko opredelimo kot vplive človeškega organizma na druge (glej Kluckhohn in Mowrer 1944, 1-2).

Da bi lahko kolesarjenje klasificirali med determinante ali/in komponente osebnosti, pa moramo najprej obdelati teoretsko konceptualno razliko med njima. Avtorja razliko med determinantami in komponentami osebnosti opredelita takole: "Na eni strani so determinante: vrsta sil, ki jih lahko abstrahiramo kot vplivne na vrednost družbenega stimulansa. Na drugi strani pa so komponente osebnosti: tisti deli vrednosti družbenega stimulansa s strani individuumov kot integriranega v akcijo, katere lahko vidimo kot primarno sproducible s strani ene ali druge vrste determinant" (glej Kluckhohn in Mowrer 1944, 3).

Kolesarjenje glede na to klasifikacijo vidim kot komponento osebnosti v smislu sekundarnosti (glede na determinanto). Praksa kolesarjenja namreč nastopa v aktivni, performativni vlogi, je integrirana v akcijo, kjer med seboj delujejo različne determinante osebnosti.

Nadalje pa so za mojo analizo kolesarjenja v Københavnu pomembne predvsem tiste komponente osebnosti, ki so Dancem kot pripadnikom iste družbe skupne. Kot pravita Kluckhohn in Mowrer si namreč pripadniki katerekoli družbe med seboj delijo več osebnostnih potez (komunalnih potez, komponent) v primerjavi s pripadniki drugih družb (glej Kluckhohn & Mowrer 1944, 2).

Katere pa so te komunalne poteze in kako jih lahko povežem z aktom kolesarjenja? Kot pravita avtorja v nadaljevanju, je ta postavka o deljenosti osebnostnih potez med pripadniki neke družbe dosežena s skupno izkušnjo. Prvi stimulansi družbene vrednosti tako počivajo predvsem na delih, ki pripadnike neke družbe ločujejo od družbe, ki je njihovi drugačna, to so tako fizični videz, kostumi in vedenje (glej Kluckhohn in Mowrer 1944, 19). Kolesarjenje bi

potemtakem na tej točki lahko opredelili kot skupno oz. deljeno izkušnjo skozi katero se izvaja ločevanje od drugih družb.

Kot poudarita avtorja, je njuna konceptualna shema v skladu z mnogimi drugimi študijami na tem področju iz istega časa, pri čemer izpostavita podobnost med "komunalno osebnostjo" in Frommovim (1941) "socialnim značajem" (glej Kluckhohn in Mowrer 1944, 27). Tako bomo sedaj prešli h konceptu socialnega značaja kot ga vidita Fromm in Riesman.

2.2 OPREDELITEV IN FUNKCIONALNOST SOCIALNEGA ZNAČAJA

Zakaj se torej za odgovor na vprašanje o kolesarjenju kot o kulturni praksi, družbenem pojavu oz. celo fenomenu obračam v strukturo značaja Dancev kot posameznikov?

Kot je Fromm lepo povzel: "Če struktura značaja determinira akcijo, čustva in misli posameznika, mora biti ključni faktor za razumevanje kulturnih in družbenih fenomenov, ki so nenazadnje produkti večih posameznikov" (Fromm 1949, 2) Verjamem, da družbe oz. kulture pač ne moremo opazovati ločeno od njenih pripadnikov, ki so nenazadnje tudi njeni nosilci. Reificirano videnje kulture tako na tem mestu ni ustrezno, razen kot idealnotipska abstrakcija za namene analitsko-teoretskega dela. Vendarle pa me, kot sem že poudarila, pa naj to storim še enkrat na tem mestu, zanimajo tiste značajske strukture, ki so skupne Dancem kot pripadnikom iste družbe, ker so (bili in bodo) socializirani in akulturirani od strukturno istih dejavnikov, agensov.

Kaj točno pa mislimo pod temi skupnimi, deljenimi značajskimi potezami? Fromm pravi, da koncepta socialnega značaja ne moremo enačiti s statističnim konceptom vsote značajskih potez, ki jih najdemo v večinski populaciji neke kulture. Socialni značaj namreč lahko razumemo samo v okviru funkcije, ki jo opravlja (glej Fromm 1949, 3).

Da bi v celoti razumeli funkcijo socialnega značaja, kot jo koncipira Fromm, pa si moramo najprej na kratko pogledati njegovo koncepcijo družbe. Fromm družbeno strukturo in operativnost poveže z vrsto objektivnih pogojev kot so metode produkcije in distribucije, ki temeljijo na surovih materialih, industrijskih tehnikah, klimi, nadalje pa so to tudi politični in

geografski dejavniki, kulturne tradicije in vplivi, katerim je ta družba pač izpostavljena (glej *ibid.*).

Da bi dobili jasno podobo delovanja funkcije socialnega značaja je v analizo tako potrebno vzeti celotno interakcijo različnih dejavnikov. Tovrstno analizo bom za prakso kolesarjenja v Københavnu poskušala kar se da celostno opraviti tudi sama skozi to raziskovanje, predvsem v zadnjem delu le-tega. Zavedam pa se lastnih omejitev, pri katerih je prva omejenost formata raziskovalnega dela.

Naj se sedaj spet vrnem k Frommu in njegovi konceptiji družbe. Družba je torej po Frommu sestavljena iz določenih družbenih struktur, ki so na eni strani sicer spremenljive v teku zgodovinskega razvoja, po drugi strani pa so vendarle relativno fiksne v določenih zgodovinskih obdobjih (glej Fromm 1949, 3). Avtor nadalje pravi, da " /.../ družba lahko preživi le z operiranjem znotraj okvira svoje specifične strukture" (*ibid.*). To pa je na tej točki tudi ključnega pomena za razumevanje funkcionalnosti socialnega značaja. Funkcija, ki jo socialni značaj opravlja, je po Frommu namreč: " /.../ oblikovanje energij pripadnikov družbe na način, da njihovo vedenje ni prepuščeno zavestnim odločitvam ali slediti družbenim vzorcem ali ne, temveč da *ljudje hočejo delovati tako kot morajo delovati* in da hkrati najdejo zadovoljitev v delovanju v skladu z zahtevami kulture" (*ibid.*).

Nadalje pa je za moje raziskovalno delo poleg Frommove konceptije socialnega značaja na tem mestu primerna tudi vključitev Riesmanove konceptije. Riesman se namreč prav tako kot Fromm ukvarja s socialnim značajem v smislu tistega, kar je relativno obstojno (vsaj strukturno gledano) z namenom oblikovanja individualnih energij. Avtor tako definira strukturo značaja kot "bolj ali manj trajno družbeno in zgodovinsko pogojeno organizacijo individualnih gonov in zadovoljitev" (Riesman 1956, 4). Na tem mestu se tako lahko direktno navežem na Freudovo konceptijo kulture kot tistega vzvoda, ki regulira posameznikov libido, kar sem v svojem raziskovanju že dodobra razdelala.

Fromm pa Riesmanovo strukturo socialnega karakterja lepo dopolni z vlogo socialnega značaja, ko pravi: "Struktura značaja tako kot tudi socialna struktura služita ne le za omejevanje izbire, temveč tudi za kanaliziranje delovanja z zapiranjem določenih od drugače neskončnih vedenjskih izbir človeških bitij" (Fromm v Riesman 1956, 6).

Ne gre torej le za organiziranost, temveč tudi za določeno selektivnost perceptivnih in performativnih možnosti človeških bitij v odnosu do sveta okoli njih. Kolesarjenje bi torej lahko definirali kot namensko izbrano prakso, skozi katero se očitno izvede *nekaj*, kar je za dansko družbo ne le pomembno temveč tudi (nujno) potrebno.

Pri tem pa gre za izvrševanje družbene funkcije socialnega karakterja, ki jo Fromm formulira kot zagotavljanje ali dovoljevanje konformnosti. Različni tipi socialnih karakterjev so torej po Frommu ekvivalentni različnim tipom konformnosti, ki so se v njih razvile (glej Fromm v Riesman 1956, 6).

Vsaka socializacija namreč vedno poteka na družbeno specifičen način ali kot pravita avtorja, na katera sem se teoretsko obračala v prejšnjem poglavju: "Vsa družbena bitja ne le morajo biti socializirana – vselej so socializirana kot pripadniki določenih družb in pogosto kot pripadniki razločenih kategorij znotraj družbe" (Kluckhohn in Mowrer 1944, 6).

Nadalje se je torej smiselno poglobiti v tipologijo socialnih značajev oz. konformnosti, ki le-tem pritičejo. Zanimalo me bo tako predvsem, kam lahko v tem naboru tipov konformizma uvrstimo Dance, kakšen in kateri je njihov socialni značaj po Riesmanovi kategorizaciji. Namen tega uvrščanja je tako iskanje povezav med kolesarjenjem kot prakso, za katero hipotetično sklepam, predvidevam, da je funkcionalna manifestacija danskega socialnega značaja.

2.3 TIP DANSKEGA SOCIALNEGA ZNAČAJA

Iskanje enega glavnega tipa socialnega značaja za danski nacionalni karakter je v tem raziskovalnem delu smotrno le zaradi poenostavitve. Sicer pa bom v analizo vključila tudi komponente drugih tipov socialnih značajev, če bo to za analizo prakse kolesarjenja teoretsko relevantno in potrebno.

Ta razdelek moram tako najprej pričeti s kratko in jedrnato predstavitevjo povezave med teoretskimi koncepti vase usmerjenega socialnega značaja in čimbolj raznovrstnimi karakteristikami, celostnimi dejavniki danske družbe.

Kakšna je torej družba, v kateri naj bi se razvila ta tipologija socialnega značaja? Riesman družbo, v kateri je usmerjenost vase glavni način zavarovanja konformnosti, opisuje kot družbo nenehne intenzivne ekspanzije v produkciji dobrin in ljudi, izkoriščanja, kolonizacije in imperializma, za katero pa so značilni tudi povečana osebna mobilnost, hitra akumulacija kapitala z uničujočimi tehnološkimi obrati (glej Riesman 1956, 14-15). Bi v ta opis lahko stlačili majhno miroljubno Dansko? Na prvi pogled se povezava sploh ne zdi smiselna, pa vendarle Danci v mnogočem ustrezajo tej tipologiji socialnega značaja, kot bomo videli v nadaljevanju.

Odgovore za to nekompatibilnost lahko najprej poiščemo v sami Riesmanovi uvodni razlagi, da se je takšna družba razvila v renesansi in reformaciji v zahodni zgodovini in da šele sedaj izginja (glej Riesman 1956, 14). Pri tem se lahko navežemo na že omenjeno postavko o relativni togosti in rigidnosti družbenih struktur in tako posledično tudi socialnega značaja v primerjavi s spremembami same družbe.

Nadalje avtor pravi, da koncept usmerjenosti vase pokriva med seboj zelo različne tipe posameznikov, katerim pa je skupno to, da je posameznik vase usmerjen v smislu, da je ta orientacija vanj vsajena že v zgodnjem otroštvu s strani starejših in da se obrača proti posplošenim, a vseeno neizbežno usmerjenim ciljem (glej Riesman 1956, 15). To je nadalje lahko drugi odgovor na našo dilemo, če med seboj primerjamo zares primerljive stvari.

Če se sedaj najprej osredotočimo na zgodnjo socializacijo, ki je za ta tip socialnega značaja kot pravi Riesman ključnega pomena, moramo na tem mestu vključiti Frommovo opombo. Fromm namreč pravi, da otroškega treninga ne moremo razumeti ločeno od konteksta *strukture družbe kot celote*, temveč kot enega od *ključnih mehanizmov prenosa družbenih nujnosti v značajske poteze* (glej Fromm 1949, 6). Zgodnja socializacija torej ni pomembna sama po sebi, ne moremo je jemati zgolj takšne kot je, temveč predvsem v smislu, pomenu ki ga ima znotraj okvirjev družbene strukture.

2.3.1 DANSKO NOTRANJE PILOTIRANJE

Riesman pravi, da je oseba z vase usmerjenim socialnim značajem ponotranjila psihološki mehanizem notranjega pilotiranja s strani svojih staršev. Kasneje pa ta mehanizem poganjajo druge avtoritete, ki so podobne starševski. Oseba se skozi življenje ravna po tem notranjem

pilotu. Če pa kot odgovor na notranje impulze ali glasove sodobnikov zaide na stranpota, to lahko vodi do občutij krivde (glej Riesman 1956, 25).

Na tej točki je tako zelo smiselno vključiti Freudovo razpravo o nadzorni komponenti duševnost – Nadjazu. Kot pravi Freud v *Metapsiholoških spisih*, natančneje v spisu *Jaz in ono* (1923): "Nadjaz ohrani značaj očeta, in čim močnejši je bil Ojdipov kompleks, čim bolj pospešeno (pod vplivom avtoritete, verouka, pouka, čtiva) je potekala njegova potlačitev, tem bolj strogo bo kasneje Nadjaz kot vest, mogoče kot nezavedni občutek krivde, vladal nad Jazom" (Freud 1987, 332). Ponovno smo izvedli psihoanalitsko sklepanje iz posledic na vzroke. Pri tem lahko na tej točki na podlagi dosedanje analize danskega socialnega značaja sklepamo, da so prisotna občutja krivde pri Dancih indikator prisotnosti dobro integriranega Nadjaza.

Nadalje je posebna karakteristika oseb z vase usmerjenim socialnim značajem po Riesmanu velika stabilnost. Te osebe so namreč v zasebni sferi doma od majhnega števila oseb (zgolj staršev) ponotranjile principe delovanja in ne detajle vedenja (glej Riesman 1950, 25).

Če se sedaj navežem na kraj in obliko posredovanosti te stabilnosti, je smiselna referenca na idejo *familizma*. Kot pravi norveška antropologinja Marianne Gullestad, je skandinavsko družabno življenje zelo vezano na dom, govori celo o centriranosti na dom in družino; *familizmu* (glej Gullestad 2002, 52). Avtorica sicer idejo familizma dalje razvija z onemogočenim vstopom ali vključitvijo priseljencev, nadalje tudi z družbeno diskriminacijo. Za nas pa je na tej točki pomembna predvsem vzpostavitev povezave med pojavnostjo tovrstne oblike organizacije družabnega življenja v strukturi danske družbe in karakteristiko stabilnosti danskega socialnega značaja.

Naj sedaj razložim in prikažem konkretne manifestacije ponotranjenih principov delovanja kot predpogojev za vzpostavitev stabilnosti. Riesman pravi, da je vase usmerjen tip socialnega značaja vsebuje novi (glede na tradicionalni tip socialnega značaja) psihološki mehanizem – *psihološko vrtavko*. Le-ta posameznika vodi tudi tedaj, ko mu tradicija ne narekuje več določenih premikov (glej Riesman 1956, 16).

V svoji petmesečni izkušnji bivanja v Københavnu sem tako izkusila, da zunanji nadzor za Dance res ni (več) pomemben. To lahko nazorno opišem na primeru študentske kantine, v

kateri je bil vrč s kavo in mlekom ter posodica za denar. Popolnoma samoumevno je bilo, da dane situacije kljub morebitnim pritiskom od zunaj ne zlorabiš. Delovati moraš tako, da si vreden zaupanja in storiš tako kot je *prav* – vzameš toliko, za kolikor si plačal – torej deluješ po nekem *principu*.

2.3.2 SPLOŠNA (RIGIDNA) IN HKRATI INDIVIDUALIZIRANA (USMERJENA) ŽIVLJENJSKA CILJNA NARAVNANOST

Najprej smo tako obdelali nekaj značilnosti znotraj usmerjenega socialnega karakterja, ki so se nanašale na zgodnjo socializacijo, ponotranjanje notranjega pilota. Sedaj pa bomo prešli na Riesmanovo drugo plat vase usmerjenega socialnega značaja, ki je kot že omenjeno: "orientiranje življenja proti posplošenim, vendar vseeno neizbežno usmerjenim ciljem" (glej Riesman 1956, 15).

Tukaj se lahko spet vrnemo k že omenjeni *danski sreči*. Morda se ravno tukaj skriva povezava med srečo zaradi relativno splošnih ciljev, a vendarle ne popolnoma neusmerjenih življenjskih ciljev. Življenje Dancev naj bi namreč po njihovi socialnoznačajski strukturi uravnavali principi delovanja in ne detajli vedenja, kar pa je očitno *osrečujoče*. Pri tem se lahko naslonim na razlago Alexisa de Tocquevilla, da se občutje sreče pri demokratičnih ljudstvih lahko doseže z upiranjem mnogim drobnim vsakdanjim strastem in pogledom, ki je zazrt v prihodnost (glej Tocqueville 1996, 154).

Naslednjo povezavo med teoretskim konceptom socialnega značaja in dansko družbeno strukturo lahko najdemo v prisotnosti rigidnega, vendar visoko individualiziranega značaja. Riesman razlaga, da je skozenj v obdobju tranzicijske rasti usmerjena osebna izbira, ki jo je prej izvrševala rigidna družbena organizacija (glej Riesman 1956, 15).

Kako pa je to v danski družbi razvidno? Kot je ambivalenten sam socialni značaj s karakteristikama rigidnosti in visoke individualiziranosti, tako lahko s tovrstno ambivalentnostjo označimo tudi danski 'egalitarni individualizem'.

Po Tocquevillu gre za močno izraženo težnjo v nordijskih državah, ki jo lahko beremo kot kulturno specifične poti razreševanja tenzij med posameznikom in skupnostjo. Avtor nadalje

razlaga, da ideja o enakosti zelo lahko vodi do iskanja identitete, kar nadalje pomeni, da se ljudje morajo počutiti bolj ali manj iste, da bi se lahko počutili enakovredne (glej Tocqueville v Gullestad 2002, 46).

Na tem mestu se lahko navežem na pojem *Jante Law-a*, ki je očitno nastal ravno zaradi reguliranja teh napetosti. Hans F. Dahl za to *ironično kodo* skandinavskega vedenja, ki jo je pred petdesetimi leti formuliral dansko-norveški avtor, Aksel Sandemose pravi: "v njej so odsevale vse temne strani majhnih družb, ki vztrajajo na nepristanskosti: zavist, ljubosumje, in ekstremne stopnje družbenega nadzora" (Dahl 1984, 104).

Naj mi ta vir služi kot zunanja postavka, ki jo bom dopolnila z notranjimi pogledi – izhodišči, ki mi jih je podal moj danski sogovornik Wally ⁵. Wally pravi, da se mora na *Jante Law* gledati predvsem z vidika skupine (tudi skupnosti, združenja), saj le-ta posameznemu članu te skupine preprečuje da bi iz nje napredoval oz. izpadel. Vzrok za takšno delovanje se skriva v tem, da lahko celotna skupina napreduje le, če se vsi njeni pripadniki držijo tega načela. Naslednji nezavedni moment, ki ga Danci v okviru tega skupinskega formiranja prakticirajo pa je združevanje v takšne skupine, ki popolnoma ustrezajo osebam v njih, nadalje pravi Wally. Kot primer navede skupine za delo, pitje, fitnes in podobne skupine, ki so ustvarjene ne zelo različnih nivojih, pri čemer preskokov med njimi skorajda ni. V tej opisnosti danskega vsakdana torej lahko vidimo element individualizma v kontrastu z rigidnostjo oz. možnost visoko individualizirane osebne izbire, ki ji kontrira sama rigidna struktura te družbene institucije.

2.3.3 TRENING VASE USMERJENEGA SOCIALNEGA ZNAČAJA

Življenjsko orientacijo vase usmerjenega socialnega značaja proti posplošenim, a vseeno usmerjenim ciljem moramo nenazadnje neobhodno povezati s pojmom socializacije. Kot pravi Riesman, je v otroka z vase usmerjenim socialnim značajem vpeta težnja, da bi živel čimbliže doseganju idealov in tako se namesto sledenju tradiciji otrok uri v mojstrstvu lastnega obstoja skozi kontinuirane eksperimente (glej Riesman 1956, 42).

⁵ Z Wallyjem (Thomas Stenlund Valsted, Odense, 1973, diplomant informacijske tehnologije) sem izvedla mnogo pogovorov v poletnem semestru 2009 v Københavnu. Zgornje reference pa so del pisnega odgovora, ki mi ga je posredoval prek spleta na moja vprašanja o danski mentaliteti.

Ti treningi pa so med drugim posledica značajskega treninga, ki so ga v socializaciji izvršili starši kot zavestno starševsko zadolžitev. Še več, Riesman za starše z vase usmerjenim socialnim značajem pravi, da ti starši ne zahtevajo le vedenjske konformnosti, temveč konformnost na bolj subtilni ravni – konformnost, ki bi bila dokaz značajske prožnosti in samodiscipline (glej Riesman 1956, 42-43).

Kolesarjenje bi tako lahko bilo praksa, skozi katero se otrok uri lastnega mojstrstva, ki dejansko pritiče nenehnemu treningu socialnega značaja. Da bi tako (lahko) bil v okviru trenutne danske družbene strukture čim bolj učinkovit, se mora otrok brez preizpraševanj angažirati v tej praksi, ki sledi družbenim vzorcem, če uporabim Frommovo terminologijo. Še več, to prakso mora prepoznati kot vir radosti, veselja, užitka.

2.3.4 PRIMERJALNI VIDIK

Pri kolesarjenju torej mora obstajati nek posplošeni, pa vseeno usmerjen cilj, določen ideal, ki se mu otrok (in kasneje odrasli) kot Danec in kot nosilec vase usmerjenega socialnega značaja želi približati. Gre za posebno obliko konformnosti, ki je kot smo že omenili, specifična za vsako od tipologij socialnih značajev.

Naj na tem mestu v raziskovalno delo vključim še koncept k drugim usmerjenega socialnega značaja, ki je časovno razvojno gledano njegov naslednik. S primerjalnim vidikom bomo namreč dobilo jasnejšo predstavbo o sami vsebini vase usmerjenega tipa. Še več, Riesman kot že prej omenjeno v točki razlikovanja med tipi socialnih značajev opisuje različne oblike konformnosti, ki so se razvile znotraj njih (glej Riesman 1956, 6). Primerjati moramo torej tip konformnosti vase usmerjenega tipa s tipom konformnosti v druge usmerjenega tipa socialnega značaja.

Avtor konformnost, ki je značilna za vase usmerjen tip socialnega značaja opisuje predvsem kot zunanjo (obleke, zaveso, bančni krediti), medtem ko je za k drugim usmerjen tip značilna predvsem notranja konformnost, pri kateri je pomembna predvsem kvaliteta notranje izkušnje, ne pa toliko zunanje podrobnosti, detajli (glej Riesman 1956, 24). Pri v druge usmerjenem tipu gre tako za stik z drugimi, ki presega ravni videza in lastnine, medtem ko je pri vase usmerjem tipu pomemben dober sloves in predvsem v Ameriki *"keeping up with the Joneses"*

– biti bolj ali manj podoben drugim (glej *ibid.*). Riesman nadalje pravi, da v druge usmerjen tip socialnega značaja vselej teži k videnju drugih ljudi kot najboljših ljudi, ki jih bodo lahko vodili pri tem, katero izkušnjo iskati in kako jo razložiti (glej Riesman 1950, 25).

Spet se lahko navežemo na Foucaultovo *biooblast*, kjer kot pravi avtor ne gre za zajemanje posameznikov na ravni detaljev, temveč za doseganje stanja globalnega ravnotežja, ustaljenosti, pri čemer gre za zagotovitev regulacije in ne discipline (glej Foucault 2003, 156-157).

Težnja po podobnosti na zunanji ravni tako za vase usmerjen tip socialnega značaja ni ekvivalentna podobnosti na notranji ravni. Biti isti, da bi lahko bil enak v vsakem aspektu kolektivnega družbenega (prej omenjeni egalitarizem in njegova razdelava), je dejansko mehanizem, ki nakazuje prisotnost različnosti notranjega doživljanja. Tisto torej, kar se na prvi pogled kaže kot v druge usmerjen tip, je dejansko ravno nasprotno - indikator prisotnosti vase usmerjenega tipa. Notranje doživljanje tako ni neposredno odslikano v zunanjem vedenju, prikazano takšno kot dejansko je, temveč gre za bolj ali manj intenzivne modifikacije. Povedano drugače, manifestna formalna raven ni ekvivalentna latentni vsebini, ki se skriva za njo. Vse to pa seveda lahko in moramo v našem primeru aplicirati na Dansko in Dance, kar bom storila v nadaljevanju.

3 ZUNANJI PODPORNİ MEHANIZMI KOLESARJENJA

V tem delu nas bo tako zanimalo, kateri so *zunanji* ⁶ podporni mehanizmi kolesarjenja. Pri tem mislim na družbene in kulturne dejavnike, ki podpirajo ne le kolesarjenje kot prakso, temveč tudi danske vrednote ter naravo in strukturo danskega socialnega značaja. Verjamem namreč, da se skozi in preko kolesarjenja vsi ti mehanizmi dejansko stikajo in prepletajo. Če želim vizualno predstaviti odnose med družbenimi mehanizmi, ki legitimirajo prakso kolesarjenja, gre tako prej za presek kot za dvosmerno puščico.

Pri tem se lahko spet navežem na Kluckhohna in Mowrerja in na "komunalno komponento" osebnosti, pri kateri je ta neposredno povezana s "komunalnimi determinantami" osebnosti; to

⁶ Razlikovanje *zunanje-notranje* uporabljam zaradi čim bolj sistematične teoretske analize prakse kolesarjenja, pri čemer sem se v prejšnjih dveh delih mojega raziskovanja ukvarjala predvsem z mehanizmi, ki so bili po svojem področju delovanja predvsem *notranji*.

so delno biološki, delno družbeni, delno kulturni in delno fizičnimi vplivi okolja, ki delujejo na vse člane določene družbe (glej Kluckhohn in Mowrer 1944, 3). Kot osnovo bom torej vzela notranjo strukturo danske komunalne osebnosti, tistih komponent, ki so Dancem skupne in v zunanjih dejavnikih iskala povezave, preko katerih se ti deli osebnosti vzpostavljajo, utrjujejo, potrjujejo in tako v končni fazi tudi reproducirajo.

Tukaj pa se lahko navežem tudi na Frommov koncept socialnega značaja, ki sem ga v prejšnjem poglavju podrobno razdelala. Fromm pravi, da moramo *genezo* socialnega značaja vselej razumeti v interakciji z ekonomskimi, ideološkimi in sociološkimi dejavniki. Tudi za religijske, politične in filozofske sisteme Fromm poudarja, da niso le "projektivni sistemi", temveč so tako vsidrani v socialnem značaju kot ga tudi določajo, predvsem pa sistematizirajo in utrjujejo (glej Fromm 1949, 3-4).

3.1 PODPIRANJE ZUNANJE PODOBNOSTI - UDEJANJANJE ISTOSTI SKOZI MINIMALNE RAZLIKE

Prva poteza strukture danskega socialnega značaja, ki jo bom povezala z zunanjimi mehanizmi v danski družbi je tako logika vzpostavljanja zunanje podobnosti na manifestni ravni, ki omogoča, vzpostavlja in utrjuje raznolikost notranjega doživljanja na latentni ravni.

Pri tem se lahko direktno navežem na Gullestadovo, ki govori o egalitarizmu kot o zbirki idej, ki se navezujejo na to, kako se navadni ljudje nanašajo na razlike v načinu življenja. Družbeni akterji se morajo zaznavati bolj ali manj podobne, iste, saj šele to lahko vodi v občutje enakovrednosti (glej Gullestad 1984; 1985; 1992; 1996 v Gullestad 2002, 46).⁷ Egalitarnost pa je za Dance ključnega pomena, kar sem orisala že v prvem poglavju tega raziskovalnega dela.

Kako pa se egalitarizem v danski družbi praktično udejanja? Moja postavka je, da skozi družbene institucije kot relativno toge oblike družbenega nadzorovanja, reguliranja, nenazadnje pa tudi kulturne reprodukcije. Naj svojo definicijo družbene institucije vendarle dopolnim še z Bergerjevo in Luckmannovo koncepcijo, ki institucije vidita kot " /.../ počasi

⁷ Avtorica pojem egalitarizma sicer povezuje predvsem z njeno domačo deželo Norveško pa vendar je mogoče povleči upravičene paralele tudi z Dansko, ki je prešla skozi podoben razvoj države blaginje kot Norveška, nenazadnje pa si obe državi delita tudi skupen skandinavski kulturni prostor.

premikajoči se del družbenega življenja; zagotavljajo stabilnost" (Berger in Luckmann v Gundelach, Raun Iversen in drugi 2007, 25). Relacijo posameznik-institucija, ki je za naš primer vsekakor vredna premisleka, pa avtorja opišeta takole: "Posamezniki so socializirani znotraj institucij in tako se norme, ideologije in načini delovanja institucij usedajo (ali nalagajo) ⁸ v posameznike. Zanje se institucije kažejo in delujejo kot objektivni faktorji; so nekaj samoumevnega; so zavezujoči agensi vsakdanjega življenja" (ibid.) Avtorji teksta *At the heart of Denmark* nadalje poudarjajo, da naj bi bile družbene institucije še posebej povezane z Dansko; biti Danec je namreč v veliki meri formacijski proces, ki se izvrši znotraj institucij (glej Gundelach, Raun Iversen in drugi 2007, 25). Vsekakor zadosti opisno, da lahko na kolesarjenje pogledamo kot na družbeno institucijo, kar se forme in funkcije tiče, medtem ko smo vsebinske vidike že poprej povezali z egalitarizmom.

Nenazadnje pa tudi nacionalne in mestno-občinske politike promovirajo kolesarjenje kot družbeni projekt, ki zelo eksplicitno poudarja enakost. Kot pravita Buehler in Pucher, prebivalci Kobenhavna kolesarijo ne glede na njihov spol, starost, poklic, raven prihodka (glej Buehler in Pucher 2007, 26).

V tej relaciji pa niso pomembni le Danci. Kot pravi Gullestadova, ni pomembno le enostransko samopripisovanje etnične identitete po Barthu ⁹, temveč tudi vloga moči, ki se jo uporablja pri kategorizaciji drugih (glej Gullestad 2002, 46). Nedanci, če množico drugačnih etničnih skupnosti v Kobenhavnu zelo poenostavim in pretirano homogeniziram, so tako v praksi kolesarjenja enako pomembni kot sami Danci. Specifičen način kolesarjenja, je torej karakterističen za to, ali si *njihov* ali ne. Pa se *pravilno* kolesariti lahko tudi naučiš in to prakso osvojiš v takšni meri, da jo opravljaš kot Danec?

Stvari niso tako enoznačne. Gundelach, Raun Iversen in Warburgova tako poudarjajo, da ne gre za eksplicitno znanje o Danski in danski kulturi (v smislu poznavanja pomembnejših zgodovinskih dogodkov, letnic in drugega), da bi se počutil Danca. Danska mentaliteta je predvsem tisto, kar lahko pokažeš takrat, ko *deluješ* kot Danec. To delovanje pa se nanaša na primer na delovno mesto ali pa na združenja, ki so vezana na prostočasne dejavnosti. Gre tako za *tiho znanje*, ki ima karakteristiko tišine zaradi tega, ker je za Dance to delovanje relativno nezavedno in tako za tujca težko dosegljivo, predvsem v smislu pridobitve tega znanja (glej Gundelach, Raun Iversen in drugi 2007, 30).

⁸ Avtorja uporabita besedo *sedimented*.

⁹ Pri tem se sklicuje na delo Fredrika Bartha *Ethnic groups and boundaries* iz leta 1969.

Tovrstno tiho znanje je opisal dansko-ameriški antropolog Jonathan Schwartz na primeru danskega kosila, za katerega pravi, da je dober primer tega, kako težko je tujcu pridobiti ali raje osvojiti kvalifikacije, da bi se vedel kot Danec. Jedi namreč na mizo prihajajo v specifičnem zaporedju, nenazadnje pa gre tudi za specifičen način kombiniranja različnih sestavin, kar se konzumiranja hrane tiče. Za Dance to seveda ni problematično, saj o tem nikoli ne razmišljajo, pravi Schwartz, medtem ko so tujci v dosti slabšem položaju, na majavih tleh, kjer se pravil niti ne zavedajo, saj se jim le-ta le počasi razodevajo oz. razkrivajo (glej Schwartz v Gundelach, Raun Iversen in drugi 2007, 31-32).

In v čem lahko potegnem paralelo med danskim kosilom in kolesarjenjem? Sama vidim povezavo v prej omenjenem *tišem znanju* o danski kulturi, ki ga obe praksi nosita. Tišino tega znanja pa moramo nujno povezati z dansko idejo o *danskosti* ali raje dansko koncepcijo *danskosti*. Kot pravi moj sogovornik Christoffer¹⁰ naj bi namreč koncept 'danskosti' generiral občutek sobivanja in ne ustvarjal razlikovanja. Potemtakem je pomembno, da posameznik 'danskost' obdrži zase in da je ljudje ne izražajo v javnosti, saj to povzroča občutek ne bivanja skupaj. Ideje o 'danskosti' naj bi posamezniki zadržali v sebi, saj so pomembne za njihov lasten pomen življenja, ki se v primerjavi z drugimi seveda vedno razlikuje, še dodaja Christoffer. In spet smo pri logiki podpiranja zunanje podobnosti in notranji raznolikosti kot potezama danskega vase usmerjenega socialnega značaja, ki ju bomo v nadaljevanju še nadgradili.

Po Hansu F. Dahlu tako pretirano poudarjanje nepristranskih vrednot skandinavskih držav vodi v pomanjkanje "pluralizma" – njihove zmožnosti toleriranja alternativ in razcveta mnogovrstnosti skupin in možnosti (glej Dahl 1984, 104). Da bi razumeli, kaj so te nepristranske vrednote, pa moramo najprej opredeliti *nepristranski sistem*. Avtor se pri opisu opre na norveškega odvetnika Tornsteina Eckhoffa in na njegove distributivne in ravnotežne konotacije koncepta. Nepristranski sistem naj bi tako temeljil na pravični in pošteni distribuciji dobrin in vrednot kot tudi varoval in podpiral ravnotežje v *rettferdskem*¹¹ sistemu (glej Eckhoff v Dahl 1984, 95).

¹⁰ Christoffer (sogovornik ne želi razkriti svoje polne identitete, Ringsted, 1982, podiplomski študent antropologije na Fakulteti za družbene vede v Københavnu) mi je odgovore na moja vprašanja o kolesarjenju v Københavnu posredoval preko elektronske pošte v aprilu 2010. Skozi korespondenco se je razvila konstruktivna debata o samem pojmu *danskosti*, katere del sem vključila tudi v svoje raziskovalno delo.

¹¹ Dahl pravi, da je *rettferd* na Severu izredno visoko cenjena, zakoreninjena v njihovih vrednotah, zato se lahko upravičeno sprašujemo o ustreznosti prevoda v angleški jezik - *equity*, v slovenščini nepristranskost.

3.2 PODPIRANJE STABILNOSTI IN LASTNE AVTONOMNOSTI

Predvsem zadnji dve karakteristiki, varovanje in podpora ravnotežja, se mi zdita pri rekonstrukciji vzrokov zakaj gre na Danskem ravno za prakso kolesarjenja vredni posebne pozornosti.

Povezala ju bom z opažanji ameriškega sociologa, na Danskem živečega več kot dvajset let, ki se je ukvarjal z raziskovanjem priseljencev na Danskem in je dansko kulturo opredelil takole: "Danska akademska kultura kot agrikultura teži k temu, da je zaključena, zamejena in ločena. Prav tako je tudi kmetija neodvisna (samo vzdržujoča se), celo hiša je obdana z zaščitnimi drevesi in grmički" (Schwartz v Ostergard 1992, 24).

Verjamem namreč, da lahko skozi opazovanje vsakdanjega življenja, tistih najneznatnejših nians, ki se zdijo na prvi pogled popolnoma nepomembne – kot sta struktura okolice danske kmetije ali hiše, nenazadnje pa tudi sama praksa kolesarjenja - prepoznamo dejansko najgloblje učinke različnih ideologij (na delu). Tako je za Dance očitno vsaka entiteta zmožna svoje reprodukcije le, če ohranja svoje lastno notranje ravnotežje – ki je pri kolesarjenju vendarle ključnega pomena. Z drugimi besedami povedano: za svoj obstoj ne potrebuje posega od zunaj oz. interakcije z okolico.

Naj na tej točki podprem moje postavke o pomenu, ki ga imata samovzdrževanje in avtonomnost za Dance še s praktičnimi primeri, to je izjavami samih Dancev o vzrokih in pomenu kolesarjenja zanje.

23-letni študent medicine ¹² pravi, da rad kolesari, ker je na njegovem kolesu popolnoma svoboden za transportiranje praktično kjerkoli in kadarkoli si to želi. Poleg tega je vožnja zastoj, predvsem pa ceni to, da mu ni treba čakati na avtobus, metro oz. vlak. Svoboda, ki mu jo daje kolo, je tako zanj najpomembnejši aspekt kolesarjenja.

Že prej omenjeni Christoffer se opisovanja pomena kolesarjenja zanj loti po njegovih besedah preveč analitično. Vendarle pa menim, da so njegovi poglobljeni vpogledi v razloge in motive za kolesarjenje pomembni za vključitev v moje diplomsko delo. Samoanalitičen pogled Dancev na to prakso je poleg teoretske razdelave po moji oceni skoraj nujen – kljub temu, da

¹² Z njim (sogovornik ni želel razkriti svoje identitete, København, 1987, študent medicine na Univerzi v Københavnu) sem prav tako kot z Wallyjem in Christofferjem izvedla korespondenco preko elektronske pošte.

mu manjka tiste zelo "zdrave" kritične distance. Christoffer tako pravi, da ne more navesti glavnega razloga, zakaj kolesari, tako jih navaja več, v naključnem vrstnem redu: hitrost (s kolesom pogosto hitreje prispeš na cilj kot z avtomobilom ali avtobusom), praktičnost, fleksibilnost (nimaš problemov s parkiranjem, kolesarjenje omogoča direktno pot od točke A do točke B), okolju prijazno, poceni (kljub temu, da vzdrževanje prinese določene stroške je še vseeno mnogo cenejše kot katerakoli druga rešitev). Kolesarjenje v Københavnu je zanj vedno le pot od točke A k točki B. Zelo redko kolesari okoli samo za zabavo ali da bi užival v mestu. V praksi kolesarjenja v Københavnu je po njegovi oceni težje užiti (ali uživati) kot pri kolesarjenju na podežlju (pri tem se spominja svojega otroštva). Potrebna je namreč previdnost in pazljivost zaradi avtomobilov in drugih kolesarjev.

Videli smo, da je prvi sogovornik zelo jasno izrazil pomen lastne avtonomnosti, ki mu jo nudi praksa kolesarjenja, medtem ko je drugi sogovornik to le posredno nakazal, predvsem z vidika same praktičnosti te prakse.

Tako nadalje menim, da prakse kolesarjenja ne moremo obravnavati zgolj in samo na eksplicitni ravni jezika v smislu, kaj nam ljudje ponudijo kot direkten odgovor na vprašanje o njej, temveč moramo na jezik pogledati kot na enega izmed nosilcev kulture. Na tem mestu lahko v razpravo tako vključim Douglasa Hollana, ki v tekstu *Constructivist Models of Mind, Contemporary Psychoanalysis, and the Development of Culture Theory* razpravlja o povezavi med kulturo, umom in vedenjem. Za našo analizo povezave kultura-jezik je smiselna predvsem referenca avtorja na Roberta I. Levyja (1984), ki pravi, da kulture oblikujejo osebne izkušnje skozi kognitivne in lingvistične reprezentacije (hipokognicija), prav tako pa tudi prek kategorizacije in njihovega razporejanja v izjemne detajle (hiperkognicija) (glej Levy v Hollan 2000, 541).

Pa si sedaj pogledjmo praktične primere prodora kolesa in kolesarjenja v danski jezik in posledično kulturo. Kot navaja Danec Mikael, avtor bloga *Cyclist Without a Route*, nima nobena druga država toliko pesmi, pesnitev ter literarnih in filmskih referenc na kolesa kot Danska. Naj citiram primere, ki jih je navedel na svoji spletni strani *Copenhagenize*.

Prva referenca na kolo je v danski besedni zvezi *cykler rundt i det*. V dobessednem prevodu je to kolesarjenje znotraj in okoli nečesa hkrati. To pomeni, da je nekdo zmeden, mu manjka smer. V vsakdanjem življenju se besedna zveza uporablja v smislu opravičila: "Oprosti, vendar danes kolesarim znotraj in okoli nečesa ..."

Druga referenca je v besedni zvezi *kæden hoppede af*, kjer gre dobesedno za padec verige. Ta besedna zveza konotira, da tvoj dan ali nekaj drugega ne gre po planu. V vsakdanji retoriki: "Njegova veriga je danes padla dol ..."

Tretji primer pa je v besedni zvezi *giv baghjul*, kar dobesedno pomeni dati nekomu zadnje kolo. Pomensko se ta besedna zveza nanaša na to, da nekoga prevzameš oz. premagaš. Kot primer uporabe te besedne zveze Mikael navede situacijo iz lastnega življenja. Pred tedni je njegov sin igral na nogometni tekmi, premagali so nasprotno ekipo in tako je eden od staršev dejal: "Dali smo jim zadnje kolo!"

(glej Mikael 2010)

Če strnem, kolesarjenje v danskem kulturnem imaginariju s seboj nosi konotacije orientacije, načrtovanja in zmage.

V tem podpoglavju sem z rekonstrukcijo eksplicitne in implicitne jezikovne plati pokazala, da sta elementa avtonomnosti in ohranjanja stabilnosti (notranjega ravnotežja) tista elementa, ki sta za dansko družbo izrazito pomembna. Kolesarjenje bi tako lahko označili za prakso, ki ju konkretno manifestira. Pri tem pa znova podpira tezo o zunanji enakosti in istosti (stabilnosti in uravnoveženosti), ki omogočata in vzpostavljata pluralnost notranjega doživljanja pri Dancih.

SKLEP

V raziskovalnem delu sem prakso kolesarjenja analitično-teoretsko cepila in ločevala na akte trošenja in akte produciranja zaradi lažje poglobitve in bolj sistematičnega dostopa do svojega predmeta raziskovanja. Na tej točki pa moram vendarle povezati prej ločene vidike in na kolesarjenje pogledati kot na totaliteto in mehanizem, ki v sebi združuje vse bistvene poteze danskega socialnega značaja: stabilnost, avtonomnost, uravnoteženost, enakost in istost.

Tako imamo na eni strani logiko *vsi različni, vsi enaki* (nacionalne in mestno-občinske politike, ki regulirajo kolesarjenje), na drugi pa paradoksalen obrat *vsi isti, vsi enaki* (diskurz o egalitarizmu). Kako torej ne le združiti ti dve bistroumno nesmiselni zahtevi, ju narediti za sobivajoči, temveč ju tudi upravičiti in popolnoma legitimirati? Skozi in preko kolesarjenja, ki omogoča udejanjanje tako različnosti kot istosti hkrati, pri tem pa fantazmatsko odpira področje želje po enakosti.

Pri tem je smiselno vprašanje, katera logika se je razvila prej, katera je vodilna in ali je mogoče, da je ena logika šele korekcija tiste druge? Glede na sicer dobro razdelan, vendarle pa še premalo temeljit uvid v raziskovalno področje (glede na kompleksnost preučevanega fenomena) bi se moj odgovor glasil, da ima kolesarjenje izrazito ambivalenten značaj. Po eni strani je udeležba v njem izrazito ekskluzivna, pri čemer se lahko spomnimo na postavko o *tihem znanju*, ki je dostopno le *pravim* Dancem. Z drugega zornega kota pa v njej vendarle lahko sodelujejo prav vsi, ki se znajdejo na kopenhavnskih tleh. Participacija pa ni zgolj možna ali mogoča, temveč je inkluzivnost zelo zaželjena, za integracijo v dansko družbo celo nujna.

Kolesarjenje tako Dancem, ki so dandanes kljub naraščajočim migracijskim tokovom še vedno izjemno homogen narod, predstavlja identifikacijo z vsem tistim, kar so, kar je v jedru njihovega socialnega značaja. Na drugi strani pa drugačne in druge (*Druge*) od njih ločuje. Kljub omenjenim dialektikam združevanje-ločevanje, inkluzivnost-ekskluzivnost pa kolesarjenje v sebi nosi element možne, uresničljive želje, ki se šele vzpostavlja - želje po enakosti.

LITERATURA

1. Buelher, Ralph in John Pucher. 2007. At the Frontiers of Cycling: Policy Innovations in the Netherlands, Denmark and Germany. V *World Transport Policy & Practice*, ur. John Whitelegg, 8-57. Lancaster: Eco-Logica Ltd.
2. Campbell, John L. 2006. *Institutional competitiveness: A Broad perspective on the Danish case*. Dostopno prek: http://www.globalisering.dk/multimedia/Globalization_Council_Briefing_Paper_Cambell.pdf (17. junij 2010).
3. Chevalier, Jean. 1995. *Slovar simbolov: miti, sanje, liki, običaji, barve, števila*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Dahl, Hans F. 1984. Those Equal Folk. *Daedalus. The Nordic Enigma* 113 (1): 93-107.
5. Erich Fromm. 1949. *Psychoanalytic Characterology and Its Application to the Understanding of Culture*. Dostopno prek: http://www.philosophy.ru/upload/1158745689_file.pdf (18. junij 2010).
6. European Commission. 1999. *Cycling: the way ahead for towns and cities*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/environment/archives/cycling/cycling_en.pdf (17. junij 2010).
7. Foucault, Michel. 2003a. Predavanje 17. marca 1976. *Filozofski vestnik* 24 (3): 151-169.
8. Foucault, Michel. 2003b. Rojstvo biopolitke. *Filozofski vestnik* 24 (3): 171-177.
9. Freud, Sigmund. 1987. *Metapsihološki spisi*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
10. Freud, Sigmund. 2001a. *Nelagodje v kulturi*. Ljubljana: Gyrus.
11. Freud, Sigmund. 2001b. *Interpretacija sanj*. Ljubljana: Studia humanitatis.

12. Gullestad, Marianne. 2002. Invisible Fences: Egalitarianism, Nationalism and Racism. *The Journal of the Royal Anthropological Institute* 8 (1): 45-63.

13. Gundelach, Peter, Hans Raun Iversen in Margit Warburg. 2007. *At the Heart of Denmark. Institutional Forms and Mental Patters. Draft for Copenhagen Conference*. Dostopno prek: www.ku.dk/satsning/religion/indhold/pdf/at_the_heart_denmark_intro.pdf (19. junij 2010).

14. Hollan, Douglas. 2000. Constructivist Models of Mind, Contemporary Psychoanalysis, and the Development of Culture Theory. *American Anthropologist. New Series* 102 (3): 538-550.

15. Kluckhohn, Clyde in O. H. Mowrer. 1944. "Culture and Personality": A Conceptual Scheme. *American Anthropologist, New Series* 46 (1): 1- 29.

16. Mauss, Marcel. 1996. *Esej o daru in drugi spisi. Uvod v delo Marcela Maussa*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

17. Mikael. 2010. Cyclist Without a Route. *Copenhagenize*, 14. februar. Dostopno prek: http://www.copenhagenize.com/2010_02_01_archive.html (19. junij 2010).

18. Musial, Kazimierz. *Tracing Roots of the Scandinavian Model. Image of Progress in the Era of Modernisation*. Dostopno prek: http://www2.huberlin.de/gemenskap/inhalt/publikationen/arbeitspapiere/ahe_17.html (16. junij 2010).

19. Ostergard, Uffe. 1992. Peasants and Danes: The Danish National Identity and Political Culture. *Comparative Studies in Society and History* 34 (1): 3-27.

20. Riesman, David. 1956. *The lonely crowd: a study of the changing American character*. New Haven: Yale University Press.

21. *Šepet sanj*. Dostopno prek: http://www.sepet-sanj.com/simbolika/crka_k.htm (16. junij 2010).

22. Technical and Environmental Administration, Traffic Department, City of Copenhagen. 2007. *Bicycle Account 2006*. Dostopno prek: http://www.vejpark2.kk.dk/publikationer/pdf/464_Cykelregnskab_UK.%202006.pdf (17. junij 2010).
23. *The official tourism site of Copenhagen and the surrounding area*. Dostopno prek: http://www.visitcopenhagen.com/content/tourist/what_to_see_and_do/inspiration/green_copenhagen/co2_neutral_in_2025 (17. junij 2010).
24. *The official website of Denmark*. Dostopno prek: <http://www.denmark.dk/en/menu/Climate-Energy/Denmark-Key-Developer-Of-Climate-Solutions/> (17. junij 2010).
25. Tocqueville, de Alexis. 1996. *Demokracija v Ameriki*. Ljubljana: Krtina.
26. *University of Leichester*. Dostopno prek: <http://www2.le.ac.uk/ebulletin/news/press-releases/2000-2009/2006/07/nparticle.2006-07-28.2448323827> (15. junij 2010).
27. Žižek, Slavoj. 1986. Totalitarna fantazma, totalitarno fantazme. *Družboslovne razprave* 3 (4): 173-179.